

Sovyet Türkmenistanı'nda Astrahan Türkmenleri Üzerine Araştırmalar:

K. Böriyev ve C. Mustakova Örneği

Nurettin HATUNOĞLU* & Tahir AŞIROV**

Öz

Bu çalışma Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kuruluşunun hemen ardından Böriyev Kümüşali tarafından Türkmenistan Gazeti adlı gazetede kaleme alınan "Aştarhan Türkmenleri" ile C. Mustakova tarafından 1989 yılında Türkmenistan Kommunisti Dergisi'nin sekizinci sayısında neşredilen "Astrahan Türkmenlerininikide" adlı yazılar ile ilgilidir. Çalışma bu makalelerin yazılmasına yol açan siyasi nedenler, Türkmenlerin buldukları Astrahan Bölgesinin tarihi, o ve sonraki dönemlerde Astrahan bölgesinde yaşayan Türkmenlerin mevcut durumlarını, bu iki makale ve diğer kaynaklar üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada her iki yazıdan alıntılar yapılarak özellikle 1926 yılında yazılan Böriyev'in yazısı mümkün mertebe literatüre kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu yazı Astrahan Türkmenleri ile ilgili Türkmenistan'da yayımlanan ilk yazı olması açısından önem arz etmektedir. İki yazı üzerinden kıyaslamalar yapmak yolu ile bilgiler teyit edilmeye ve genişletilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Astrahan, Türkmenistan, Sovyetler, Böriyev, Mustakov.

The Astrakhan Turkmens Studies in Soviet Turkmenistan:

The K. Boriev And C. Mustakova Example

Abstract

This study is related to the articles "Turkmen of Ashtarhan" written by Böriyev Cumüşali in the newspaper Turkmenistan immediately after the foundation of the Turkmenistan Soviet Socialist Republic and "Turkmen of Astrakhan" written by Cemil Mustakova in the eighth issue of the Journal of the Communist of Turkmenistan in 1989. In the study, the political reasons that led to the writing of these articles, the history of the Astrakhan Region where the Turkmen were located, the current situation of the Turkmen living in the Astrakhan region at that time and in the following periods were tried to be revealed through these two articles and other sources. In the study, by making quotations from both articles, Boriev's article, which was written in 1926, was tried to be brought to the literature as much as possible. This article is important as it is the first article about Astrakhan Turkmens published in Turkmenistan. By making comparisons over two articles, the information was tried to be confirmed and expanded.

Key Words: Astrakhan, Turkmenistan, Sovietler, Boriev, Mustakova.

* Doç.Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, E-posta: hatunoglu.nurettin@gmail.com / orcid: 0000-0003-4196-3076.

** Doç.Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, E-posta: tahirashirov@gmail.com / orcid: 0000-0002-9684-0834.

Giriş

20. yüzyılın ilk çeyreği, bütün dünyada olduğu gibi Türkistan coğrafyasında da önemli siyasi olayların meydana geldiği bir dönem olmuştur. Rusya İmparatorluğu'nun yıkılarak yerine Sovyetler birliğinin kurulması Türkistan'da da yeni siyasi oluşumlara ve köklü değişimlere kapı aralamıştır. Geleneksel devletler şeklinde varlıklarını devam ettiren hanlık ve emirlik yönetimlerinin ceditçi aydınlar ve Bolşevikler tarafından yıkılarak yerlerine, Buhara ve Harezmi Halk Cumhuriyetlerinin kurulması, devlet idaresinde yeni paradigmaları beraberinde getirmiştir. Yeni kurulan bu cumhuriyetlerin idaresinde görev alan ceditçi Türkistanlı aydınlar kimlik, demokrasi, hukuk benzeri modern dönem devlet anlayışında ön planda tutulan kavramlara yaşadıkları siyasi atmosfer çerçevesinde anlamlar yüklemeye çalışmışlardır. Konu kapsamındaki Astrahan Türkmenleri ile etnik anlamda bağ kurmaya çalışılacak olan Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin topraklarının bir kısmında kurulmuş olan Harezmi Halk Sovyet Cumhuriyeti'nin anayasasında, Bolşevik etki görülmeyle beraber, yukarıda söylenen kavramlara farklı bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Fakat 1 Şubat 1920 yılında Bolşevik Ruslar ve Ceditçi aydınların Hive'yi işgal etmesinden (Koşcanov ve Palvanov, 2007;315), bu devletin kendi kendini lağvederek topraklarının yeni kurulacak olan Türkmenistan ve Özbekistan Sovyet Cumhuriyetleri arasında paylaşılmasına kadar milli kimlik ve sınırlar ile ilgili müdahaleci bir süreç geçirmiştir. İlgili anayasada; "Asırlar boyunca kan akıtır birbirleri ile mücadele eden Yomud, Kazak, Karakalpak, Özbek ve diğerleri bağımsız Harezmi Cumhuriyeti'nin aynı kanı taşıyan eşit hukuklu azaları olarak kabul edilir. Bu güne kadar devam edip gelen tarihi hatalar unutulmuştur" (Hatunoğlu, 2014: 97) ifadesinde olduğu gibi Türkmen tabiri yerine Yomud tabiri kullanılsa da birkaç yıl sonra bu devletin topraklarının bir kısmında Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurdurulmuştur. Harezmi Halk Cumhuriyeti kuruluşunda milli bir nitelik taşıırken, zaman geçtikçe Buhara Halk Cumhuriyetinde olduğu gibi bu ülke de Sovyet hâkimiyetine girmiştir. Çünkü V.İ. Lenin Rusya Komünist Partisi Merkezi Komitesi'nin ve Türk Komisyonu materyallerini dikkate alınarak 13 Haziran 1920 tarihinde milli-bölgesel sınırları belirlenme meselesinin gerçekleştirme gerekliliğini dile getirmiş, Türkistan'ın Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan olarak ayrılması için etnik ve diğer haritaların hazırlanmasını istemiştir (Koçiyev, 2001;297). Neticede Rusya Komünist Partisi Merkezi Komitesi Orta Asya Bürosu Komisyonu 11 Mayıs 1924 tarihli toplantısında ilgili komisyonların üzerinde çalıştığı Orta Asya'nın milli-sınırlarının belirlenmesi planlarını onaylamıştır. Aynı yılın 16 Eylül'ünde Türk Komisyonu Merkez İcra Komitesi'nin kararı ile Özbek, Türkmen ve Kırgız cumhuriyetleri kurulmuştur. 29 Eylül 2 Ekim tarihleri arasında yapılan 5. Umum Harezmi kurultayında milli devlet sınırları hakkındaki karar kabul edilip,

Harezmi Halk Cumhuriyeti'nde yaşayan Özbek, Türkmen ve Karakalpaklar'a ülke sınırlarından ayrılıp yeni milli cumhuriyetlere katılma hakkı verilmiştir. (Corayev ve Nurulin, 2000: 289-297). Yeni kurulan Türkmenistan, batısında Hazar Denizi, kuzeybatısında Kazakistan, kuzeyinde ve batısında Özbekistan, güneydoğusunda Afganistan, güneybatısında ise İran'ın komşu olduğu bir ülke olmuştur.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan müdahaleci siyasi süreç neticesinde Türkistan'da Sovyet tarzı boy esaslı yeni devletler ve kimlikler ortaya çıkmıştır. Oliver Roy'un (1997:104) "Sovyetlerin kontrolünde kurulan yeni devletlerin teorik olarak, diliyle tanımlanan her halk, gelişmişlik düzeyiyle orantılı bir idari statü kazanan bir "milliyet" (natsionalnost) oluşturur. Kapitalist bir üretim biçimi ve bir piyasaya sahip oldukları için ulus (natsya) aşamasına gelmiş olan halklar "Sovyet sosyalist cumhuriyeti" statüsüne hak kazanırlar. Daha az gelişmiş halklar, aşağıya doğru bir sıralamayla "özerk cumhuriyet" , "özerk bölge" (oblast) ve "ulusal toprak" (okrug) statüsünü alırlar. Bu düzeylerden her birine ayrı bir idari statü karşılık gelir. Sovyet cumhuriyetleri, bir devletin her türlü dış görüntüsüne sahiptir: bir devlet reisi (Sovyet başkanı), bir dışişleri bakanlığı (1944'ten sonra), bir bayrak, bir ulusal komünist parti, bir ulusal dil, bir bilimler akademisi, bir milli marş, vb" şeklindeki ifadeleri Sovyetlerin Türkistan topraklarında kurduğu idari yapıyı özetlemektedir.

Yeni kurulan cumhuriyetlerde siyasi arenada veya eğitim-kültür sahasında faaliyet yürüten ceditçi aydınların zihninde bu süreç öncesinde tartışmaya başlanan millet, etnik kimlik ve ana dil gibi kavramlar yeni oluşan şartların etkisi ile şekillenmeye başlanmıştır. 1924 yılındaki gelişmelere kadar bazı ceditçiler arasında gündemde olan Sart, Türk, Türkistanlı, Çağatay vb adlar gündemde olup, Sart Dili (Çağatay Türkçesi) bütün Türklerin ortak dili olarak (Umumi Türk Dili) olarak adlandırılmakta idi (Koçiyev, 2001:302). Fakat yeni cumhuriyetlerin kurulması sonrası bu kavramlar siyasi yönlendirmeler ile yerini Özbek, Türkmen, Kazak, Kırgız, Tacik ve onların konuştuğu Özbekçe, Türkmençe, Kazakça, Kırgızca ve Tacikçeye bıraktı. Bu kimliklerden ve dillerden sadece Tacikler gayri Türk olup kültürel yakınlığına rağmen dil ve kimlik açısından diğerlerinden farklı idi. Tacik kimliği siyasi manada ilk defa bu süreçte kendilerine Ruslar tarafından hediye edilmiştir. Sartlar Özbek'e, Yomudlar ve Tekeler Türkmen'e Kara ve Ak Kırgızlar ise Kırgız ve Kazak'a dönüştürülerek kendilerine ait bir dil ve egemen oldukları bir vatana sahip olmuşlardı. Bu siyasi ortam yerel milliyetçilik denilebilecek bir düşünceye alan açmıştır.

Belli bir toprak parçası üzerinde egemen bir kimliğin inşa edilmesi doğal olarak o kimliğin araştırılması ve parlatılması ihtiyacını doğurmuştur. Ceditçi kadrolar ve aydınlar bu yeni

duruma yönelik faaliyetler yürütmeye başlamışlardır. Sovyet insanı kimliğinin ileriki yıllarda Rus dili ve kültürü temelinde inşa edilmeye çalışıldığı Stalin dönemi politikalarına temelde aykırı olan bu duruma bir süreliğine müdahale edilmemiştir. Fakat belli ayrışmalar sağlandıktan sonra milli komünizmi andıran bu faaliyetlere destek veren aydınlar Turancı, Pantürkçü ve İslamcı yaftalamaları ile karşı devrimci olarak suçlanmışlar ve 1937-38 yıllarında katledilmişlerdir.

Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulduktan sonra yukarıda izah etmeye çalışılan sürecin etkisi ile Türkmen halkının tarihi, kültürü, dili ve edebiyatı başta olmak üzere farklı alanlarla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların kapsamına Türkmenistan'ın sınırları dışında yaşayan Türkmenlerin de girmiştir (Aşirov ve Albayrak, 2020a: 96-113). Çünkü 1924 yılında çizilen sınırlar sonrası sosyolojik olarak kendilerini Türkmen, Kazak, Özbek ya da Kırgız gibi kimlikler ile ifade edenlerin kendi devletleri dışındaki topraklarda da varlığı söz konusu olmuş ve bu durum kendi sınırları dışında yaşayan toplulukların bazı çalışmalara konu olmasına sebep olmuştur. Bu tür çalışmalardan biri de Astrahan Türkmenleri üzerine yapılan ve konumuzu teşkil eden Kümüşali Böriyev'in (1896-1942) (Aşirov, 2020: 48-50) Astrahan Türkmenleri adlı çalışmasıdır. Türkmen milli kimliği için önemli olan Mahtumkulu şiirleri'nin 1912 yılında "Divanı Mahdumkulu" adıyla Abdurrahman Nurmhammet oğlu Niyazı (1855-1927) tarafından Astrahan'da yayımladığı eser (Aşirov, 2017: 535-538), Astrahan Türkmenlerinin millî kimlik, düşünce, gelenek mücadeleyi yürütmeye çalıştığını gösteren değerli bir yayındır.

Çalışmanın konusu olan Astrahan Türkmenleri adlı yazı Kümüşali Böriyev tarafından 1926 yılında "Türkmenistan" gazetesinde "Aştarhan Türkmenleri" adıyla kaleme alınmıştır. Türkmen tarihi, dili, edebiyatı ve kültürü üzerine farklı yazılar kaleme alan Böriyev'in bu makalesi, Sovyet Türkmenistan'ı döneminde Astrahan Türkmenleri ile ilgili tespit edilebilen ilk yayındır (Böriyev, 1926). Böriyev'in, yazısının altına "Astrahan Türkmenlerine kültürel yardım vermeliyiz" (Böriyev, 1926) şeklinde bir alt başlık atması; yukarıda izah etmeye çalışılan kavramların Böriyev'in de zihninde karşılık bulduğunun bir göstergesi olmuştur. "Köylere gidip göremesem de Astrahan'daki Funtovo köy şurası başkanı sayın Cuma Göçeroğlu ile konuşabildim" (Böriyev, 1926) şeklindeki ifadesi söz konusu yazının gözleme dayalı bir saha çalışması olduğunu ortaya koymakta ve bu yazıyı Astrahan Türkmenlerinin o dönemdeki yaşamları için önemli bir kaynak haline getirmektedir.

Böriyev'in Astrahan Türkmenleri ile ilgili yazısı, Sovyet Türkmenistan'ı dönemi Türkmen çalışmaları konusunda bir tartışmayı beraberinde getirmektedir. Sovyetler döneminde Astrahan

Türkmenleri ile ilgili yazılan ve konumuz kapsamında olan bir diğer yazı da C. Mustakova tarafından 1989 yılında “Türkmenistan Kommunisti” (Türkmenistan Komünisti) dergisinde “Astrahan Türkmenlerinin kide” adıyla yayımlanmıştır. Birinci yazı Sovyet Türkmenistan’ının kuruluşu bir diğeri ise yıkılış dönemlerine denk gelmektedir. C. Mustakov da yazısında bu hususa dikkat çekmiştir. Astrahan’a olan seyahatinden sonra kaleme aldığı makalesinde, Sovyetler Birliği döneminde Türkmenistan’da hazırlanan ve 1974-1989 yılları arasında 10 cilt olarak yayımlanan “Türkmen Sovyet Ansiklopediyası” (Türkmen Sovyet Ansiklopedisi) adlı eserde, Astrahan Türkmenleri’ne yer verilmediğini ifade etmektedir (Mustakova, 1989: 89). Sovyetler döneminde yapılan çalışmaların konusu ve kapsamı açısından belirleyici bir yapıt olan “Türkmen Sovyet Ansiklopedisi”inde bu konuya yer verilmemesini ilk dönemlerde “Türkmen kimliği” oluşturma sürecinin “Sovyet kimliği” oluşturma lehine değiştirildiğinin bir işareti olarak görmek mümkündür. Sovyetlerin yıkılma belirtisi gösterdiği yıllarda tekrar sınır dışındaki Türkmenler ile ilgili bir yazının çıkması tesadüf mü yoksa Sovyetler döneminde oluşturulan algının değişim belirtileri midir. Ancak Sovyet sonrası tüm cumhuriyetlerde sınırları dışında yaşayan ve kendileri ile etnik bağı olan topluluklara ilginin arttığını söylemek mümkündür. Sovyetlerin dağılmasına yakın bir tarihte yayımlanan Mustakova’nın yazısı Böriyev’in makalesinden 63 yıl sonra yapılmış ve yeni gözlemler içermesi bakımından Astrahan Türkmenleri açısından kıymetli bir yazıdır. Bu iki yazıdan hareketle Türkmen halkının geçirdiği kültürel değişim sürecini gözlemlemek mümkün olabilmektedir. Zira birinci yazı Arap imlasında olup dil açısından o dönem diğer Türk topluluklarının kolayca okuyup anlayabileceği bir yazı iken, son dönemde yazılan ikinci yazı Türkmenistan’da kullanılan Kiril alfabesinde yazılmış olup diğer Türk topluluklarının daha zor anlayabileceği bir dil ile yazılmıştır. Bu iki yazıdan Böriyev’e ait olanı, Mustakova’nınkini nazaran metodolojik açıdan bilimsel bir çalışma niteliğinde olmasa da, bu konu ile ilgili bilgi veren ilk yazı olması kıymetini arttırmaktadır. Her iki yazı kendi içinde Astrahan Türkmenlerinin tarihi geçmişleri ve eğitim hayatları konularına ağırlık verilecektir. Çalışmada iki yazıdan hareketle Astrahan Türkmenleri hakkında değerlendirilmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Astrahan Şehri ve Astrahan Türkmenleri

Böriyev’in yazısı Astrahan, günümüzde İtil Nehri’nin Hazar Denizi’ne dökülen aşağı mecrasında yer alan Astrahan şehri (oblastı) önemli bir ticaret merkezi olup, bu özelliğinden dolayı Hazar bölgesinin başkenti “Güney Venedik” olarak adlandırılır. Astrahan Oblastı’nın 2016 sayımlarına göre toplam nüfusu 1.018 milyon olup, kapladığı 49.024 kilometre karelik alan ile Rusya topraklarının % 0.3’ünü oluşturmaktadır (Energy Efficiency Brief: 2017).

Günümüzdeki idari sınırları çizilmeden önce bir Astrahan bölgesinden bahsedildiğinde kuşkusuz bu sınırın daha da genişlemesi söz konusu olabilmektedir.

Hazar Denizi'nin kuzey kıyısında bulunan ve İdil Nehri'nin aşağı akımında bulunması dolayısıyla jeopolitik açıdan Avrasya'nın stratejik bir noktasını teşkil eden Astrahan bölgesinin geçmişi Türk tarihi ile yakından ilgilidir. İlk Hun göçlerinin yapıldığı bir güzergâh olmasının yanı sıra Hazar Kağanlığı gibi önemli bir Türk devletinin merkezi topraklarını oluşturan Astrahan bölgesi aynı zamanda Peçenek ve Kıpçakların da daimi göç alanlarından biriydi. Astrahan şehri ise henüz IX-X. yüzyıllarda kurulmaya başlamış ve zamanla Hazar Denizi'ne doğru genişlemiştir (Koç, 2012:456). Astrahan bölgesine adını veren bu şehrin kuruluş tarihi ile ilgili İlya Zaytsev (2006: 230; 2016: 373) ise bir çalışmasında geleneksel görüşe göre XIII. yüzyılı işaret etmekte ve kurulması ile ilgili farklı bir görüş olarak İbn Battuta'nın seyahatnamesine atıf yapmaktadır. İbn Battuta'nın eserinde konu şu şekilde geçmektedir: “Hacı Tarhan (Astrahan) şehrine gittim. “Tarhan” Türkler nezdinde her çeşit vergiden muaf olan yer demektir. Bir zamanlar sufi bir Türk hacı oraya yerleşmiş, Sultan da onun bulunduğu mekanı bütün vergilerden muaf kılmış. Böylece hocaanın çevresinde bir kasaba kurulmuş, büyümüş ve şehir haline gelmiş. Çarşıları muhteşem olan bu şehir “İtil” nehrinin kenarına kurulmuştur. Gördüğüm şehirlerin en güzellerindendir” (İbn Battuta, 2000: 485). Zeki Velid Togan (1965: 377) ise bu şehrin adı ile ilgili Arap kaynaklarına dayanarak İslamiyet'in ilk yıllarında bir kıtlık sonucu Harezm taraflarına göçen ve Hazarların hizmetine giren İtil Aslar'ından Astrahan (Asların Tahranı) lakabıyla bir reislerinin 765-765 yıllarında Araplara karşı mücadele ettiğini ve eski İtil şehri civarında kurulan ve o zamanlarda Astrahan denilen şehrin de ismini bu Astrahan'dan ya da başka bir kabile reisinden aldığını iddia etmektedir. Hacı Tarhan şeklindeki halk Etimolojisinin de İbn Battuta'nın o taraflara seyahatinden önce de var olduğunu ifade etmektedir.

Bu değerlendirmeler dışında Hacı Tarhan şehrinin günümüz Astrahan şehrinin yukarısında bulunan Şareni Bugor yerleşimi olduğu ve günümüzde bu şehirden (Hacı Tarhan) geriye hemen hemen hiçbir şeyin kalmadığı, yapılar ya ırmak suları ya da modern binalar yüzünden yok olup Timur'un yıkımından sonra şehrin başka bir yerde yeniden inşa edildiğine dair değerlendirmeler de vardır (Ünal, 2008: 321). İ. G. Dobrodomov 1973 yılında “Proishojdeniye Nazvaniya Astrahan” (Astrahan İsminin Kökeni) adlı bildirisinde, Türk, Rus, Latin ve Arap vb kaynaklarından hareketle bu şehrin ismi ile ilgili Açıtarhan, Aydarhan, Açıarkan, Astrahan, Hacı Tarhan, Yeni Hacı Tarhan, Agitarcam, Axetrehan, Ejderhan, Ajdarhan gibi yazılışları zikretmektedir (Dobrodomov 1973: 216–227). Zaytsev'in (2006: 230; 2016: 373) bu konudaki

değerlendirmelerden hareketle Astrahan şehrinin adı ve ilk kuruluş yerinin zamanla farklılık arzettiğini söylemek mümkündür. Bu çalışmada Astrahan bölgesinden kasıt, bu şehrin etrafında şekillenen bölge olup birçok yazılış şeklinden Astrahan şeklindeki yazılışı tercih edilmiştir.

Şehrin tarihinde dikkat çekilmesi gereken en önemli hususlardan biri siyasi açıdan şehrin ismi ile özdeşleşen Astrahan Hanlığı olmuştur. Altın Orda Devleti'nin yıkılışı ile ortaya çıkan devletlerden biri olan bu hanlığın başkenti Astrahan şehri olmuştur. Bu hanlık Moskova Knezliği'nin güçlenmesi sonrası diğer hanlıklar gibi Rus işgaline uğramış ve Kazan'dan sonra 1556 yılında işgal edilmiştir. Günümüzde Astrahan bölgesinde yaşayan Türklerin çoğunluğunu Tatar olarak ifade edilse de farklı Türk boylarının varlığı da söz konusudur. Bu topluluklardan biri de Türkmenlerdir.

XVI. yüzyıldan itibaren Kuzey Kafkasyanın dış sınırlarında Türkmenlerin merkez edindikleri birçok yerleşim yeri vardır. Bunlardan biri de Astrahan bölgesidir. Astrahan Türkmenleri ile ilgili Boriyev yazısının girişinde şu bilgileri vermektedir: “Astrahan civarında Abdal ve İğdirlerden 250 evden fazla Türkmen vardır. onların ecdatlarının 1803 yılında Mangışlak'tan göçüp yerleştikleri bölge Astrahan'ın 20-25 çakırım [1,07 km] uzağında İdil'in aşağı mecrasında bulunan Funtovo ve İtil obalarıdır. Bunların meslekleri çiftçilik olduğu için ve kendilerine ait arazileri olmadığı için zenginlerin arazilerini kiralayıp çalışma gelmişlerdir. Ekim devriminden sonra işledikleri topraklar kendilerine verilmiş olsa da, verilen toprakların az olması dolayısıyla çoğunluğu yokluk içinde yaşamaya devam etmektedirler. Yerleri için çok emek verseler de karşılığını alamamaktadırlar. Ektikleri ürün patatestir. Funtovo Abdal obasında 137 ev 620 kişi olup oba şurası 6 azadan ibarettir. İtil'de ise 90 ev 480 kişidir” (Böriyev, 1926). Güncel araştırmalarda da Astrahan'da Türkmenler genellikle Funtovo'ya ve Atal köylerinde yaşadıkları görülmektedir (Begcanov, 1993: 186).

Mustakova ise Türkmenlerin Astrahan diyarına yerleşmeleri ile ilgili önemli bir ayrıntıyı şu şekilde dile getirmektedir: “Bildiğimiz gibi Rusya [Federasyonu]'nın sınırları içinde yer alan Stavropol Türkmenlerinin tarihine, Rus-Türkmen ilişkilerine ait yapılan çalışmalar az değildir. Ancak Türkmenlerin Astrahan'a gelişi Stavropol Türkmenlerine benzemiyor” (Mustakova, 1989: 90). Onun bu ifadesinden Türkmenlerin Astrahan bölgesine yerleşmelerinin kendine özgü yanlarının olduğunu anlaşılmaktadır.

Mustakova yazısında, Astrahan'a gelen Türkmenlerin Hive'den Mangışlak'a göç eden Türkmenler olduğunu, Astrahan'lı Türkmenlerinden Mahmudov'un sözleri ile şu şekilde açıklamaya çalışmaktadır: “Astrahan Türkmenleri ilk olarak Hive'de yaşamışlardır. Onların esas mesleği hayvancılıktır. Mangışlak'a göç ettiklerinde Mangışlak'ta bulunan Kazaklar

Türkmenlerden orduya asker vermelerini istemişlerdir. Ancak Türkmenler buna razı olmayarak Hazar Denizi sahillerini takip ederek yukarıya doğru gitmişlerdir. Böylece Volga/İtil nehrinin Hazar'a akan yerine yaklaşmışlar ve Astrahan taraflarına yayılmışlardır" (Mustakova, 1989: 90).

Mañğışlak'tan Kafkasya'nın kuzey sınırlarına göçler XVI-XVII. yüzyıllarda olmuştur (Begcanov, 1993: 169). Genel olarak Türkmenlerin, Astrahan'a XVII. yüzyılda göç ettiklerine dair bilgilere de kayıtlarda ulaşmak mümkündür. N. Veselovskiy 1884 yılında "İstoriçeskiy Vestnik" (Tarih Bülteni) dergisinde "Pervoye Poddanstvo Turkmen Rossii" (Rusya Türkmenlerinin İlk Vatandaşlığı) adıyla yayımladığı makalesinde, XVII. yüzyılda Asya'dan Kafkasya'ya göçlerin yaşandığını kaydetmektedir. Türkmenlerin ise XVII. yüzyıl sonunda Mañğışlak'tan İdil bozkırlarına yerleştiklerini ifade edilmektedir (Veselovskiy, 1884: 300). Bunun sonrasında da Mañğışlak Türkmenleri İdil bozkırlarına göç etmeye devam etmiş ve bu bölgede sayıları giderek artmıştır. Ancak daha sonra Türk boyları ile Kalmıklar aralarında çekişmeler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda Mañğışlak'tan gelen bazı Türkmenler Astrahan bölgesine yerleşmişlerdir (Veselovskiy, 1884: 300-301). Mañğışlak'tan Astrahan'a göç eden Türkmenlerin, 1777 yılında Astrahan valisi Yakob'a yazdıkları dilekçelerinde şöyle denilmektedir: "Biz... yüz yıl önce dedelerimiz ve atalarımız Mañğışlak'tan gönüllü olarak geldik" (Veselovskiy, 1884: 300-301). Bu söylemden hareketler Kafkasya Türkmenleri üzerine çalışmalar yapan alim Sapar Kürenov, Türkmenlerin Mañğışlak'tan Astrahan'a 1677 yılında geldiklerini ifade etmektedir (Kürenov, 1995: 11).

Mañğışlak'ta yaşayan Türkmenlerin Astrahan'a geliş tarihleri genel olarak XVII. yüzyılın ikinci yarısına kadar götürmek mümkündür. Kafkasya'da genellikle Türkmenlerin merkez edindikleri birçok bölge vardır. Özellikle Türkmenlerin Astrahan'a yerleşimlerinin daha sonra da devam ettiği kaynaklardan görülebilir. 1794 yılında 81 aile Türkmen'in Astrahan bölgesine göç etmişlerdir (Begcanov, 1993: 169). Mustakova yazısında, Astrahan'lı Türkmenlerinden Mahmudov'un sözlerini atıf yaparak XIX. yüzyılda olduğunu açıklamaktadır: "Bu yere Giniyatulla Gazizoviç'in ihtiyar atası, yani atasının babası gelmiştir. Bilgi verenlerin yaşlarına hesaplayıp, 1820-1830 yıllarında Türkmenlerin Astrahan'a geldiklerini tasdik etmektedir" (Mustakova, 1989: 90). Ayrıca Mustakova yazısında, Astrahan Türkmenlerin verdiği bilgiler temelinde, Türkmenlerin Astrahan'a yerleşimlerini 1820-1830 yıllar olarak tarihlenebileceğini ifade etmektedir: "Genel olarak biz topladığımız bilgilerimize dayanarak 1820-1830 yıllarında elliden fazla aile Türkmen Mañğışlak'tan geçerek gelmişlerdir diyebiliriz" (Mustakova, 1989: 90). Ancak bu bilgilerin devam eden yerleşimler ile ilgili olduğu söylenebilir.

Aynı şekilde Kafkasya'ya göç eden farklı Türkmen kabileleri kayıtlardan görmek mümkündür. Bu bağlamda Böriyev yazısında, Astrahan'da bulunan Türkmen kabileleri ile ilgili bilgi içermektedir. Ancak Böriyev, Astrahan'da Türkmenler kabilelerinin Abdal ve İğdir kabileleri hakkında bilgi vermektedir: "Astrahan civarında Abdal ve İğdir oğullarından 250 evden/çadırdan daha çok Türkmenler vardır" (Böriyev, 1926). Böriyev'in bahsettiği Abdal ve İğdir kabileleri, Kafkasya, özellikle de Astrahan Türkmenlerinin içinde en önemlilerindedir.

Abdalların baştan itibaren Astrahan Türkmenleri arasında önemli bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 6 Nisan 1803 tarihli ve Aleksandr imzalı yazıda Türkmenlerin temsilcilerinin Astrahan'a geldiği kaydedilmiştir. Bu belgede Abdallardan Molladövlet Miratniyaz Bahadırov, Begenç Miratbayev, Togrulgara Bahadırov ve Erali Durdı Miradov adlı kişiler Astrahan'a gelmişlerdir (Aktı, 1868: II/1000).

Aynı şekilde Seyinhan ilinin İğdir uruğunun Kafkasya'ya yerleşmeleri genel olarak bilinmektedir (Aşirov ve Albayrak, (2020a: 102). Mustakova yazısında, İğdir kabilesinin Astrahan'a yerleşimlerini şu şekilde ifade etmektedir: "Atal köyünde yaşayan 70 yaşlı Halmuhammet Gurbanoviç Şükürov kendi tarihleri ile çok bilgili ihtiyardır. Onun ifadelerine göre buraya İğdir uruğuna ait Türkmenlerin tahmini 24 çadırlısı, Abdallara ait 30 civarı çadırlısı bundan yaklaşık 150-160 yıl önce göçerek gelmiştir" (Mustakova, 1989: 90).

Aynı şekilde Böriyev, Astrahan'ın Atal köyünde İğdir Türkmenlerinin ikamet ettiğini açıklamaktadır. Böriyev, İğdir Türkmenlerinin Astrahan'da ikinci yerleşim yeri olan Atal köyündeki durumu ile ilgili bilgi vermektedir: "Funtovo'dan 6 çakırda [1,07 km] Atal –İğdir köyünde de oba şurası vardır. Çiftçi komitesi, parti ve komsomol hücresi yoktur. Atal'da 90 ev/çadır, 430 insan vardır" (Böriyev, 1926).

Astrahan Türkmenlerine birkaç defa konuk olduğunu ifade eden C. Mustakova'nın makalesi, Astrahan Türkmenlerinin tarihi açısından değerli ve Böriyev'in yazısından 63 yıl sonra yayımlanan önemli bir metindir. Ayrıca Mustakova tarafından kaleme alınan bu yazı, Böriyev'in verdiği bilgilerin yarım asır sonra ispatlar niteliktedir: "Astrahan Oblasti'nde Türkmenler Privoljskiy ilçesinin içerisinde olan Atal ve Funtovo-1 ile Funtovo-2 köylerinde yaşıyorlar. Atal köyü Astrahan şehrinden 25 kilometre güney –batıda, Guntovo köyleri ise 18 kilometre kadar daha güney – batıda yerleşiyor. Funtovo-1, Funtovo-2 köylerin uzunluğu 3 kilometre olup, bunlar ile arasında başka yerleşim yeri yoktur" (Mustakova, 1989: 90).

Astrahan Türkmenlerinde Eğitim

Böriyev'in yazısında Astrahan Türkmenlerinin mevcut durumları, eğitim hayatları ve Türkmenistan ile bağlantıları şeklinde başlıklandırılabilir. Astrahan Türkmenlerinde eğitim-öğretim konusunda kendi döneminin gözlemlerini aktarması önemlidir. Onun bu konuda aktardıkları şöyledir: "Funtovo Abdal köyündeki okulda 57 çocuk okumakta olup onların yarısı kızlardan oluşur. Okulun öğretmeni Tatar olduğu için Tatar dilinde eğitim yapmaktadır". Türkmenlerin Astrahan'da ikinci yerleşim yeri olan Atal köyündeki eğitimle ilgili ise şu bilgileri vermektedir: "Bu yerdeki okulda okul 50 öğrenci olup bunların da yarısı kızlardan oluşur. Öğretmenleri ve kitapları Tatar dilindedir".

Kafkasya'ya göç eden Türkmenlerin eğitim-öğretim konusundaki en büyük sorunları Türkmençe ders veren bir okulun olmamasıdır. Diğer bir ifade ile Türkmençe hazırlanan ders kitaplarının olmamasıdır (Aşirov ve Albayrak, 2020a: 109). Böriyev de Astrahan'da Türkmenler, Türkmen dilinde eğitim görmediklerini şu şekilde dile getirmektedir: "Türkmenistan'ın varlığını bilseler de Türkmen dilinde kitap, gazete ve dergiler aldırın yoktur. Astrahan eğitim bölümü Türkmen kitaplarını aldırıyor" (Böriyev, 1926). Mustakova 63 yıl sonra yayımladığı makalede de aynı sorunu şu şekilde dile getirmektedir: "Okulda ilk Tatar dilinde, sonra olsa Rus dilinde okumuşlardır. Onlar şimdi Rus okullarında okuyorlar" (Mustakova, 1989: 90). Bu da Astrahan Türkmenlerinin Türkmen dilinin kendilerine özgü bir şivesinin oluşmasına yol açtığı görülmektedir. Nitekim Mustakov bu konuyla ilgili şu şekilde ifade etmektedir: "Yarı yüzyıl kadar kendi halkından uzakta sosyal ve coğrafik şartlarda yaşayan Astrahan Türkmenleri kendine özgü Türkmen dilinin Astrahan konuşmasını oluşturmuşlardır".

Böriyev'in müşahedelerinden ve yazısında getirdiği bilgilerden Astrahan Türkmenlerinin, kız çocuklarının okumasına ayrı bir önem verdiği görülmektedir. Çünkü bu dönemde Türkmenistan'da kız çocuklarının okuması, diğer bir ifade ile okula gönderilmesi için mücadele edilmiştir (Aşirov ve Albayrak, 2020b: 158-172). Ancak bu dönemde Astrahan Türkmenlerinin okullarında eğitim görenlerin yarısını kız çocukları oluşturmaktadır. Bu da Astrahan Türkmenlerinin kız çocuklarının eğitim-öğretimine verdiği önemin bir göstergesidir.

Astrahan Türkmenlerinin kimliklerini muhafaza etme adına bir çaba içerisinde olduklarını bu yazıdan görmek mümkündür. Bu bağlamda Astrahan Türkmenlerinin, Türkmenistan'dan ilmi, kültürel ve eğitim – öğretim konularında yardım bekledikleri Koy Şura Başkanı Cuma Göçeroğlu'nun ifadeleri ile aktarılmaktadır. Türkmenistan devletinin kurulmuş olmasının dışarıdaki Türkmenler tarafından nasıl algılandığı konusunda da fikir veren ifadeleri şöyledir:

“Astrahan Türkmenleri Türkmen olduklarını akıllarından çıkarmıyorlar ve hiçbir zaman değişmemektedirler. Türkmenistan’ın kurulduğunu duyup dağın arkası var, biraz yürüyüp bir gün bize de Türkmenistan’dan yardım yetişir deyip ümit etmekte” (Böriyev, 1926). Yapılacak yardımlar ile ilgili ise Göçeroğlu sözlerini şu şekilde aktarmaktadır: “Bizim dileklerimiz eğer mümkün olursa ilk olarak İtil iline halktan toplanarak olsa da yardım edilmelidir. İkinci olarak okullarımız Türkmenleştirilmeli ve Türkmen dilinde kitaplar olmalıdır. Üçüncü olarak Türkmenistan’dan sürekli gazete, dergi ve kitaplar gönderilmelidir. Dördüncü olarak gelecekte adamlar hazırlamak için Türkmenistan’daki orta okullara Astrahan Türkmenlerinden adam götürülsün ve onlar Türkmençe eğitim alıp kendi memleketlerine dönüp çalışsınlar. Bu şekilde Türkmenistan’ın arası kesilmez, ilişkiler ve medenî yardım aracılığıyla Türkmenlerin en kuzeyde geçici oturan bir grubu olup yaşadık” (Böriyev, 1926). Türkmenistan’ın kurulduğunu duyup “Bir gün bize de Türkmenistan’dan medenî yardım gelir diye umut ediyorlar” (Böriyev, 1926). Böriyev yazısını “Kültürel yardımın çoğunu Halk Eğitim Komiserliğimizin vereceğini ümit ediyoruz” diyerek yazısını tamamlamıştır. O dönemde dile getirilen eğitim ve kültürel taleplerin sonraki dönemde de devam ettiğini Mustakova’nın yazısından görmek mümkündür. Bu hususta şu ifadeleri kullanmaktadır: “Astrahan Türkmenlerinin soruları Türkmen dilinde çıkmakta olan gazete – dergiler, edebî eserler, okul kitaplarıdır” (Mustakova, 1989: 90). Ayrıca bu hususlarda yapılması gerekenleri de şu şekilde ifade etmektedir: “Biz Astrahanlı akrabalarımız ile gerçek ilişkiyi kurmalıyız. Türkmen dili ve ilmin diğer alanlarının vekilleri halkın bir bölümünün yitip gitmemesi için şimdiden düşünülmelidir” (Mustakova, 1989: 91).

Astrahan’da yaşayan Türkmenlerin kültürlerini muhafaza ettiklerini günümüzde de görmek mümkündür. Toplumun inşa ettiği yapılar, kültürel yaşam biçimini yansıtan önemli göstergelerden biridir. Nitekim Mustakova’nın makalesinde bu konu şöyle ifade edilmektedir: “Evlerinin yapısı, yaşayışları âdeti Rus köylerinden farklılaşmaktadır” (Mustakova, 1989: 90). Türkmençe eserler millî ruh ve heyecanı canlı tutmaya çalışmışlardır. Türkmen halkının “Köroğlu” destanı, şair Mahtumkulu’nun şiirleri, Astrahan Türkmenlerinin edebî mirasları olmaya devam ettirmektedirler (Mustakova, 1989: 91). Bu bağlamda Türk boylarının önemli simgelerinden olan damgalarını muhafaza etmişlerdir. Nitekim Mustakova gözlemini şu şekilde ifade etmektedir: “Her kabilenin kendi damgası, damgasının da özel isimleri var” (Mustakova, 1989: 90).

XXI. yüzyılda Astrahan bölgesinde üç bin Türkmen yaşamaktadır. Bunlar Rusya Federasyonu’nda en büyük Türkmenler olarak kabul edilmektedir. Astrahan Türkmenleri

tarihte olduğu gibi günümüzde de İgdir kabilesi Atal ve Abdal kabilesi ise Funtovo 1, Funtovo 2 köylerinde ikamet etmektedirler. Bununla birlikte farklı köylerde de azınlık olarak ikamet ettikleri görülmektedir (Amanlıyev, 2016: 492).

Bu hususta olumlu bir adımın atılması ancak Türkmenistan'ın Sovyet (Rus) etkisinden kurtularak Bağımsızlığını kazanmasından sonra mümkün olmuştur. 2016 tarihinde Türkmenistan tarafından Astrahan bölgesinin Privolsk ilçesinin Funtovo köyünde inşasına başlanan ortaokulu-lise, 18 Mayıs 2018 yılında açılmış okula Türkmen meşhur şairi Magtımgülü-Pıragı'nın adı verilmiştir.

Sonuç

XX. yüzyılda Türkmenistan'da, Türkmenistan'ın bugün bulunduğu topraklar dışında kalan Türkmenlerin tarihi, kültürü, edebiyatı ve dili ile ilgili Türkmenistan'da farklı yayınlar neşredilmiştir. Bu yazılardan biri de Kümüşali Böriyev tarafından 1926 tarihinde "Türkmenistan Gazeti" adlı gazetesinde neşredilen "Aştarhan Türkmenleri" adlı yazıdır. Sovyetlerin (Rusların) Türkistan coğrafyasında meydana getirdiği siyasi değişiklik sonucu Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin ortaya çıkması, kurulan diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi, kimlik tartışmalarına farklı anlamlar yüklemeye başlamıştır. Ceditçilik olarak adlandırılan hareketin içinde yer alan Türkistan'daki reformistlerin daha öncesinde tartışmaya başladığı milli kimlik ve milli kültür gibi kavramları konu alan yazılar 1917 yılından gerçekleşen Bolşevik devrimi sonrasında Ruslar tarafından kurulan Harezmi Halk Sovyet Cumhuriyeti, Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti ve Türkistan Otonom Sovyet Cumhuriyetleri'nde tartışmaya açılmıştır. Bu devletlerin 1924 sonlarında kendi kendilerini lağvedip yerlerine Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi devletlerin kurulması kimlik tartışmalarını farklı noktalara taşımıştır. Böriyev'in yazısı da Türkmenistan dışında yaşayan Türkmenleri konu etmesi ve onların kimlikleri ile eğitim sorunlarına Türkmenlik açısından bakması o dönem oluşturulmak istenen algı bakımından önem arz etmektedir. Sovyetlerin Türkistan coğrafyasına kurumsal olarak hâkim olması ve yeni kimliklerin oluşturulması sonrası takip edilen "Sovyet İnsanı/Milleti" politikasına aykırı olduğu düşüncesi ile milli kimlikleri konusunda yazılar yazan aydınlar katledilmişlerdir. Fakat Sovyetlerin dağılması sonrası bu aydınlar her Cumhuriyette milli kahramanlar olarak yeniden kültür hayatının önemli yapı taşlarına dönüştürülmüşlerdir.

Çalışmada üzerinde durduğumuz bir diğer yazı da C. Mustakova tarafından 1989 yılında Türkmenistan Kommunisti Dergisi, 8. sayısında neşredilen "Astrahan Türkmenlerinininkide" adlı yazıdır. Bu yazı diğerine nazaran akademik kurallara daha fazla riayet eden bir yazı

niteliğindedir. Her iki yazıdan hareketle Astrahan Türkmenlerinin geçmişleri ve geçirmiş oldukları süreç ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- Aktı Sobranniye Kavkazskoyu Arheografiçeskoyu Komissiyeyu. (1866-1904). Tom. 1-12. Tiflis: Tip. Gl. Upr. Namestnika Kavk.
- Amanlıyev, N. (2016). “Turkmeni Astrahanskoy Oblasti Rossii”. Turkmeni. (ed. N.A. Dubova). s. 492-504. Moskva: Nauka.
- Astrakhan, Russia Energy Efficiency Brief (2017). Copenhagen Centre on Energy Efficiency, October, Erişim: <https://c2e2.unepdtu.org/wp-content/uploads/sites/3/2017/11/astrakhan-city-brief.pdf> (06.01.2022).
- Aşirov, T. (2017). “Divani Mahdumkulu Adlı Eser Üzerine”. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi 6 (1), 535-538.
- Aşirov, T. (2020). Türkmen Basın ve Düşünce Tarihinde Türkmen İli Dergisi (1922-1924). Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Aşirov, T. ve Albayrak, Ç. (2020a). “Sovyet Türkmenistanı’nın İlk Yıllarında Stavropol Türkmenleri Üzerine Çalışmalar: Tülek Nazarov Örneği”. Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi IV (1), 96-113.
- Aşirov, T. ve Albayrak, Ç. (2020b). “XX. Yüzyılın Başlarında Türkmenistan’da Kız Çocuklarının Eğitimi Üzerine Çalışmalar: Gülsüm Şehidiye Örneği”. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 5 (1), 158-172.
- Begcanov, A. (1993). Mañgışlak Turkmenleri XVIII-XIX. Asırlarda. Aşkabat: Bereket-Bina Neşriyatı.
- Böriyev, K. (1926). “Aştarhan Türkmenleri”. Türkmenistan Gazeti.
- Corayev, M, ve Nurulin, R. S. Kemalov vd. (2000), Özbekistanning Yengı Tarihi: (Ozbekıstan Sovyet Mustemlekeçiligi Devrıda), 2. Kitap, Şark Neşriyatı, Taşkent.
- Dobrodomov, I.G. (1973). “Proishojdeniye Nazvaniya Astrahan”. Onomastika Povoljya. 3. Materialı III Konferentsii po Onomastike Povoljya. Ufa: ss. 216–227.
- Hatunoğlu, N. (2014), “Harezmi Şıralar Cumhuriyeti ve I. Kanun-i Esasisi”, History Studies, Sayı: 6 (1), 80-100.
- İbn Battuta. (2000). İbn Battuta Seyahatnamesi. çev. A. Sait Aykut. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koç, D. (2012). “Aşağı İdil Boyunda Hâkimiyet Mücadelesi ve Astrahan (Hacı Tarhan) Hanlığı”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi XII (1), 455-494.

- Koçiyev, A. (2001). “Milli Özelliklere Göre Orta Asya’nın Sınırlarının Belirlenme Politikası”, *Avrasya Dosyası* 2 (7), 295-305.
- Koşcanov, A. ve Palvanov, N. (2007). *Harezmdeki İctimai – Siyasi Cereyanlar ve Hareketler*, Abu Matbuat-Konsalt Mıç, Taşkent.
- Kürenov, S. (1995). *Kafkasya Oğuzları veya Türkmenleri*. Aktaran: Ali Duymaz, İstanbul: Ötüken.
- Mustakova, C. (1989). “Astrahan Türkmenlerinin kide”. *Türkmenistan Kommunisti Dergisi*. 8, 89-91.
- Roy, O. (1997). *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişİ*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Togan, Z. V. (1965), “Allan”, *İslam Ansiklopedisi Cilt I*, İstanbul: MEB Yayınları, ss. 376-378.
- Ünal, F. (2008). “Geçmişten Günümüze As-Tarhan (Astrahan/Hacı Tarhan)”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: (38)*, 227-252.
- Veselovskiy, N. (1884). “Pervoye Poddanstvo Turkmen Rossii”. *İstoriçeskiy Vestnik Dergisi*, XVI, 300-306.
- Zaytsev, İ. V. (2011). *Orta Çağ Kaynaklarında Astrahan Şehrini Adlandırılması Sorununa Dair*, Çev: Serkan Acar, *Tarih İncelemeleri Dergisi XXVI (2)*, 607-632.
- Zaytsev, İ. V. (2006). *Astrahanskoye Hanstvo*, Moskva: Vostoçnaya literatura.

Extended Abstract

The first quarter of the 20th century was a period in which important political events took place in the geography of Turkestan, as in the whole world. The collapse of the Russian Empire and the establishment of the Soviet Union in its place opened the door to new political formations and radical changes in Turkestan. The Turkmen Soviet Socialist Republic was established in 1924. The newly established Turkmenistan has become a country bordered by the Caspian Sea in the west, Kazakhstan in the northwest, Uzbekistan in the north and west, Afghanistan in the southeast, and Iran in the southwest. After the establishment of the Turkmen Soviet Socialist Republic, studies were carried out in different fields, especially the history, culture, language, and literature of the Turkmen people, with the effect of the process tried to be explained above. Turkmen living outside the borders of Turkmenistan is also included in the scope of these studies. Because, after the borders drawn in 1924, people who sociologically express themselves with identities such as Turkmen, Kazakh, Uzbek, or Kyrgyz have also existed in lands other than their states, and this has caused communities living outside their borders to be the subject of some studies. One of such studies is Kümüşali Böriev's (1896-1942) Astrakhan Turkmens, which was made on the Astrakhan Turkmens and constitutes our subject. Böriev's article on Astrakhan Turkmen brings with it a discussion on Turkmen studies in the Soviet Turkmenistan period. Another article that was written about the Astrakhan Turkmens during the Soviet period and which is within the scope of our subject was published by C. Mustakova in 1989 in the "Turkmenistan Kommunisti" (Turkmenistan Communist) magazine with the name "Astrakhan Turkmenlerinkide" (In Astrakhan Turkmens). The first article corresponds to the establishment of Soviet Turkmenistan and the other to the collapse periods. Mustakova's article, which was published close to the collapse of the Soviet Union, was written 63 years after Böriev's article and is a valuable article for Astrakhan Turkmens in terms of containing new observations. Based on these two articles, it is possible to observe the cultural change process of the Turkmen people. Because while the first script was in Arabic orthography, it was easily read and understood by other Turkish communities at that time, while the second script, which was written recently, was written in the Cyrillic alphabet used in Turkmenistan and was written in a language that other Turkish communities could hardly understand. Although Böriev's one of these two articles is not a scientific study methodologically compared to Mustakova's, it increases its value as it is the first article to give information on this subject. Both articles will focus on the historical background and educational life of the Astrakhan Turkmen. This study will be tried to evaluate the Astrakhan Turkmens based on two articles.

There are many settlements in the outer borders of the North Caucasus, where the Turkmens have taken center since the 19th century. One of them is the Astrakhan region. It gives information in the introduction to Boriev's article on Astrakhan Turkmens. In current studies, it is seen that Turkmens generally live in Funtovo and Atal villages in Astrakhan. Boriev gives information about the Abdal and Iğdir tribes of the Turkmen tribes in Astrakhan. Boriev's article can be titled the current situation of Astrahan Turkmens, their educational life, and their connections with Turkmenistan. Astrakhan Turkmen needs to convey the observations of his period on education. In the 19th century, three thousand Turkmen lived in the Astrakhan region. They are recognized as the largest Turkmen in the Russian Federation. As in the past, Astrakhan Turkmens reside in the villages of Atal from the Iğdir tribe and the villages of Funtovo 1 and Funtovo 2 from the Abdal tribe today. Boriev's article is also important in terms of the perception that was wanted to be created at that time, that he talked about the Turkmen living outside Turkmenistan and looked at their identities and education problems from the perspective of Turkmen. From the observations of Boriev and the information he brought in his article, it is seen that the Astrakhan Turkmen attach great importance to the education of girls. Intellectuals who wrote articles about their national identities were murdered with the thought that the Soviets were against the "Soviet People/Nation" policy followed after the institutional domination of the Turkestan geography and the creation of new identities. However, after the collapse of the Soviet Union, these intellectuals were transformed into important building blocks of cultural life as national heroes in every Republic.